

Frankrijk versus Duitsland

Muziek: Debussy, Impressionisme, Symbolisme, Art
Nouveau

Arnold Böcklin

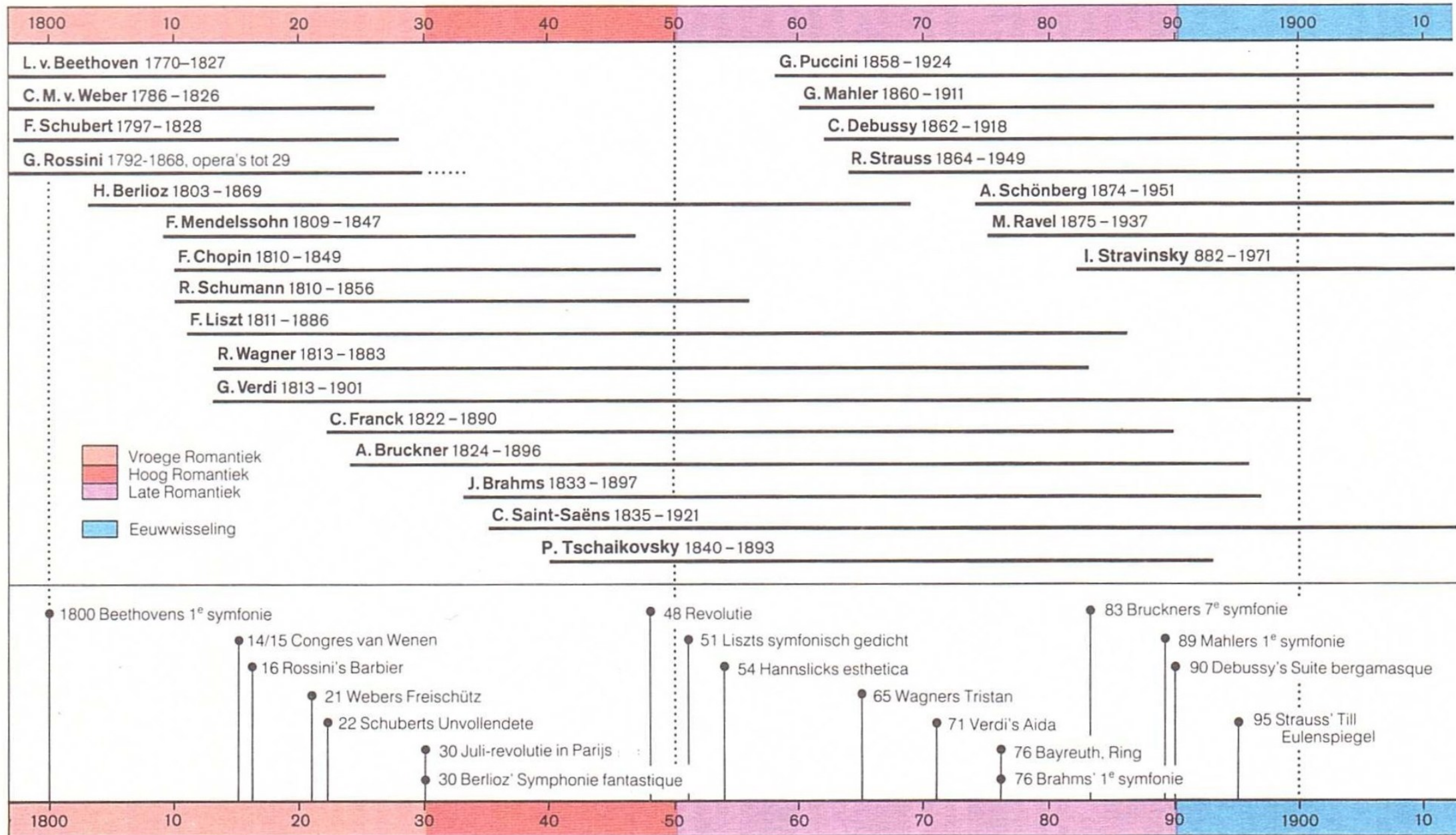
1827 -1901

Zwitserse schilder, tekenaar, graficus en beeldhouwer

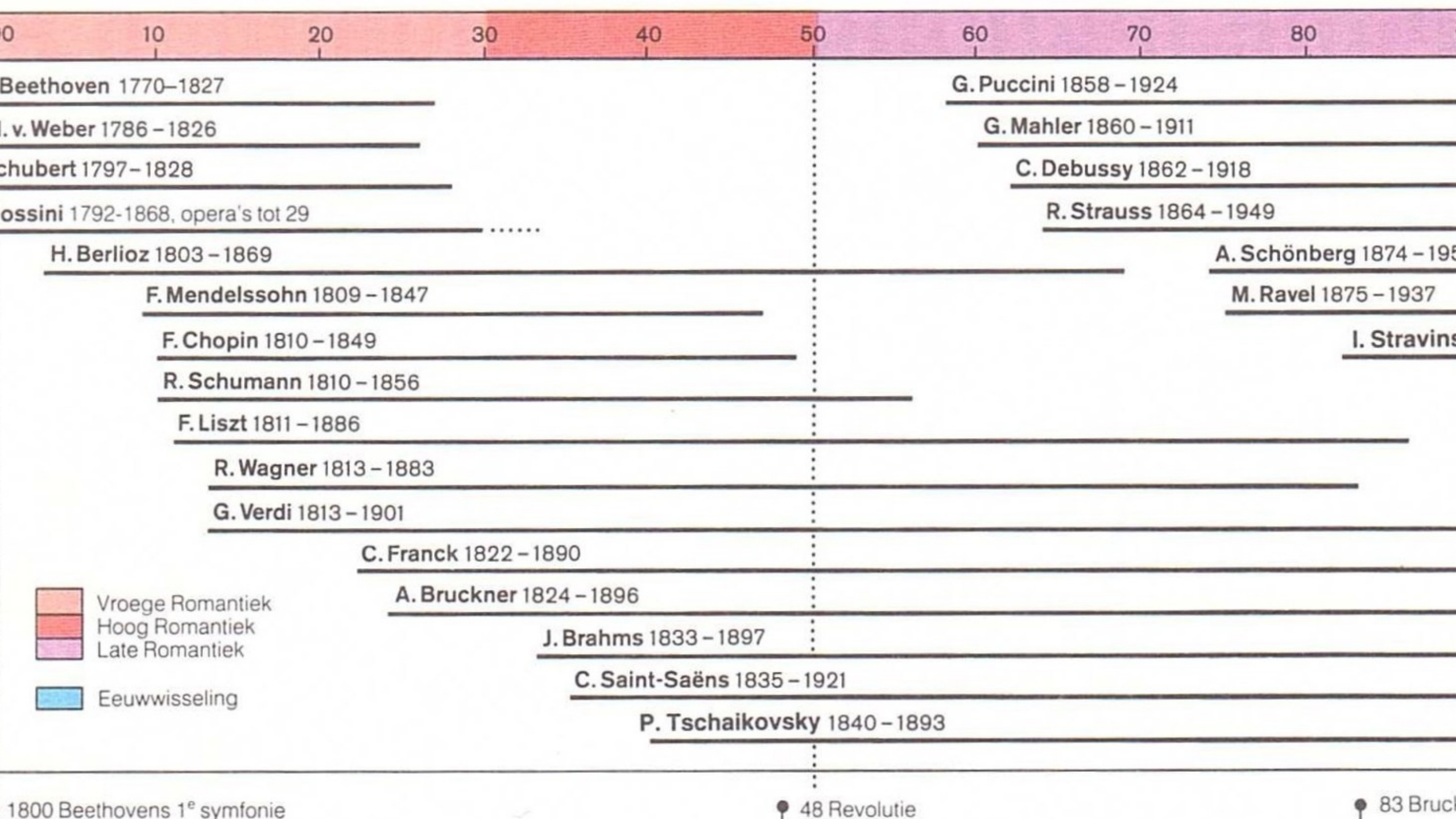

Dodeneiland (3e versie, 1883). Oil on panel, 80 x 150 cm. Alte Nationalgalerie, Berlin

Componisten, belangrijke gebeurtenissen

Ludwig *van* Beethoven

- Gedoopt 17 december 1770 in Bonn
- (In 1790 geloofde Beethoven dat zijn geboortedatum 1772 was)
- Gestorven 26 maart 1827 in Wenen

Negentiende eeuwse symfonie

- Tendens 1 Beethoven: vierde, zevende en achtste symfonie

- Absolute muziek: Schubert, Brahms, Bruckner, Mendelsohn, Franck

Negende symfonie

- Voor het eerst een koor in een symfonie
- Gesamtkunstwerk
- Volgens Wagner het einde van de symfonie

Negentiende eeuwse symfonie

- Tendens 2 Beethoven: (Derde), vijfde, zesde (Pastorale) en negende symfonie (onconventionele vormen)

- Programmatische muziek, : Liszt, Berlioz, Richard Strauss

Romantiek in Muziek

- Nieuwe vorm: Symfonisch gedicht (Liszt) of Toondicht
- Gevoel in toenemende gelaagdheid in de muziek
- Harmonieën
- Grenzen aan het 12 toon systeem

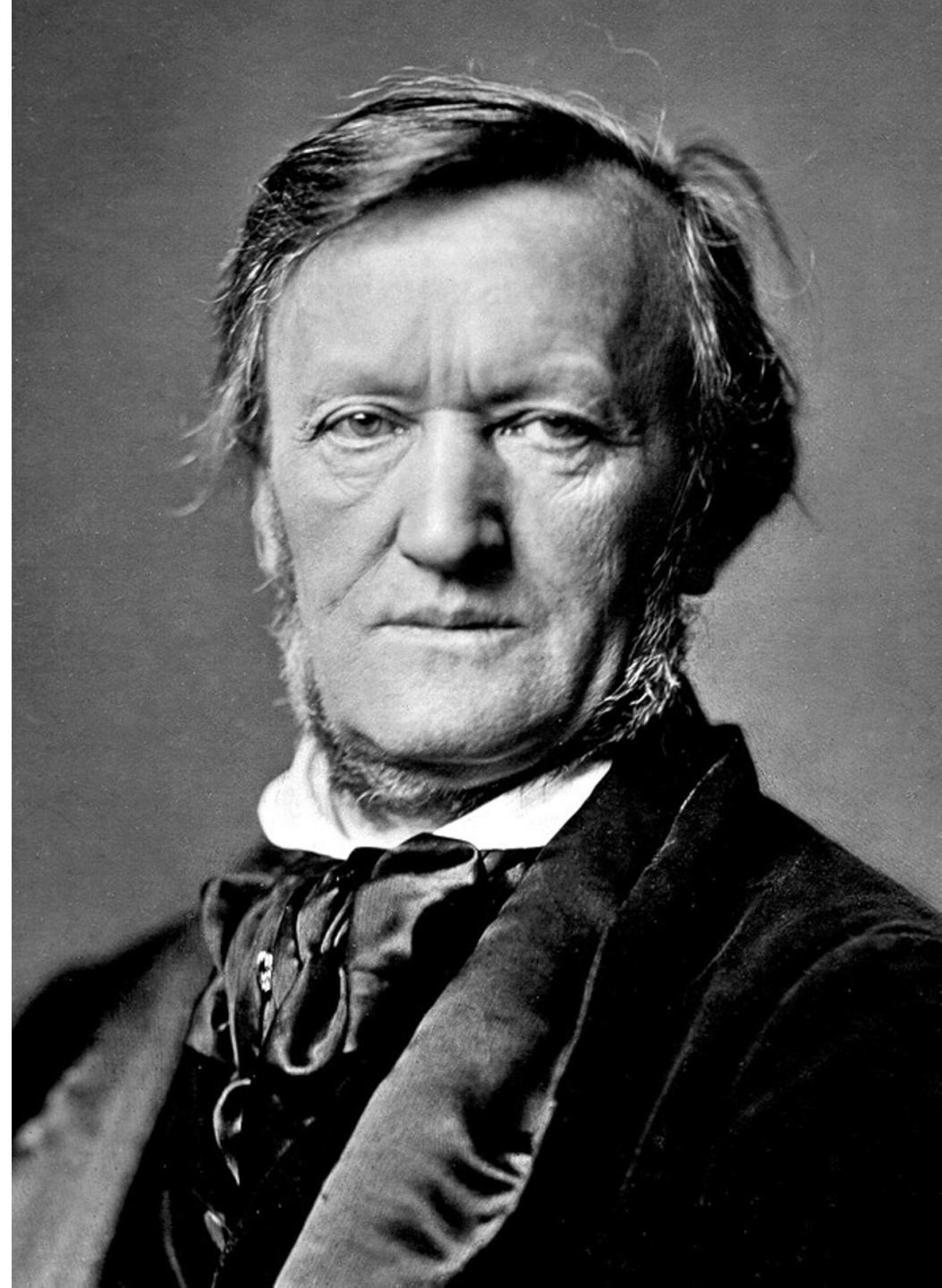
Nieuwe Duitse school

- Een muzikale stroming in de tweede helft van de 19e eeuw, die zich afzette tegen de sterk op de **Eerste Weense School** georiënteerde absolute muziek van componisten als Johannes Brahms en Felix Mendelssohn-Bartholdy
- De voorstanders van de Neudeutsche Schule streefden een meer **programmatische muziek** na.
- Muziek was in hun visie programmatisch, teatraal en sterk literair georiënteerd
- (Debat tussen de programmatische en absolute richting staat bekend als de Musikstreit)

RICHARD WAGNER

Een invloedrijk man, ten goed en ten kwade
Geniaal, Megalomaan, Narcist, Racist

Componist, Theater directeur, polemist, dirigent

Frankrijk versus Duitsland

- Bouwstenen
- Timbre

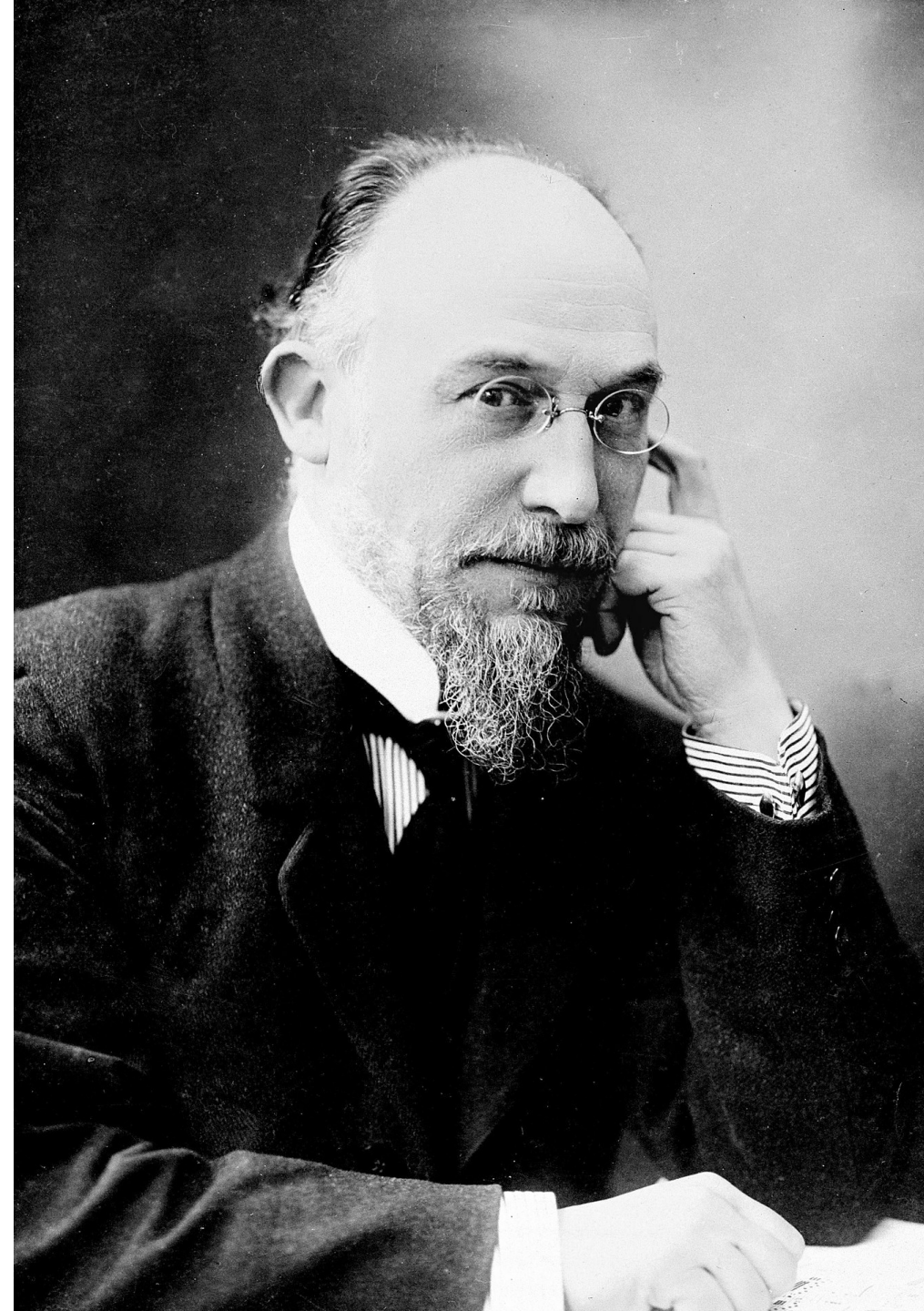
Erik Satie

- **Éric Alfred Leslie Satie**
- (Geboren te Honfleur op 17 mei 1866)
- Getsorven te Parijs op 1 juli 1925
- Franse componist en pianist

Erik Satie door Santiago Rusiñol (1890)

- In de jaren 1880 werkte hij als pianist in een café-cabaret in Montmartre, Parijs,
- begon werken te componeren, meestal voor solopiano, zoals zijn Gymnopédies en
- Gnossiennes
- Invloed op Maurice Ravel, Claude Debussy en Francis Poulenc
- en meer recente componisten zoals John Cage en John Adams

- Jonge dames bij de zee (1879), schilderij van Pierre Puvis de Chavannes, dat Satie mogelijk heeft geïnspireerd voor de sfeer die hij met zijn *Gymnopédies* wilde oproepen.

Gymnopédies

1. Lent et douloureux (D major / D minor)
2. Lent et triste (C major)
3. Lent et grave (A minor)

Gnossiennes

- De werken zijn voor het grootste deel zonder maatsoorten of maatverdelingen en zeer experimenteel met vorm, ritme en akkoordstructuur
- Term verwijzend naar de rituele labyrintdans die Theseus creëerde om zijn overwinning op de Minotaurus te vieren
- Het werk is beïnvloed door het occultisme en het esoterisme , die zich aan het einde van de 19e eeuw in Frankrijk verspreidden

Claude Debussy

- Claude Achille Debussy
- Geboren te Saint-Germain-en-Laye op 22 augustus 1862,
- Gestorven te Parijs op 25 maart 1918
- Pianist, componist, Muziekcriticus
- Invloedrijke componist
- Impressionisme
- Symbolisme
- Art Nouveau
-

- "Ik weet zeker dat het Instituut (Conservatorium) het niet zou goedkeuren, want het beschouwt het pad dat het voorschrijft natuurlijk als het enige juiste. Maar er is geen hulp voor! Ik ben te verliefd op mijn vrijheid, te dol op mijn eigen ideeën!"
- Ikzelf hou hartstochtelijk van muziek; en omdat ik ervan hou, probeer ik het te bevrijden van onvruchtbare tradities die het verstikken. Het is een vrije kunst, die opwelt, een [open-]luchtkunst, een kunst die grenzeloos is als de elementen, de wind, de lucht, de zee! Het mag nooit worden opgesloten en een academische kunst worden.

Hij werd beïnvloed door:

- 1. De Franse taal
- 2. Romantiek
- 3. Romantische literatuur, en vooral de symbolistische dichters –
• Mallarmé, Verlaine en Rimbaud.
- 4. Franse beeldende kunst, en vooral het impressionisme, dat betrekking heeft op de Artist's impression van een beeld is belangrijker dan het beeld zelf.
- D. Debussy was een verbluffende

- Moeder was naaister
- Vader had een porseleinwinkel

- Gezin verhuisde in 1864 naar Parijs
- 1870 vluchtte zwangere moeder met kinderen naar tante in Cannes
- Debussy kreeg daar zijn eerste pianolessen
- Vader Manuel Debussy bleef in Parijs en sloot zich aan bij de Communards

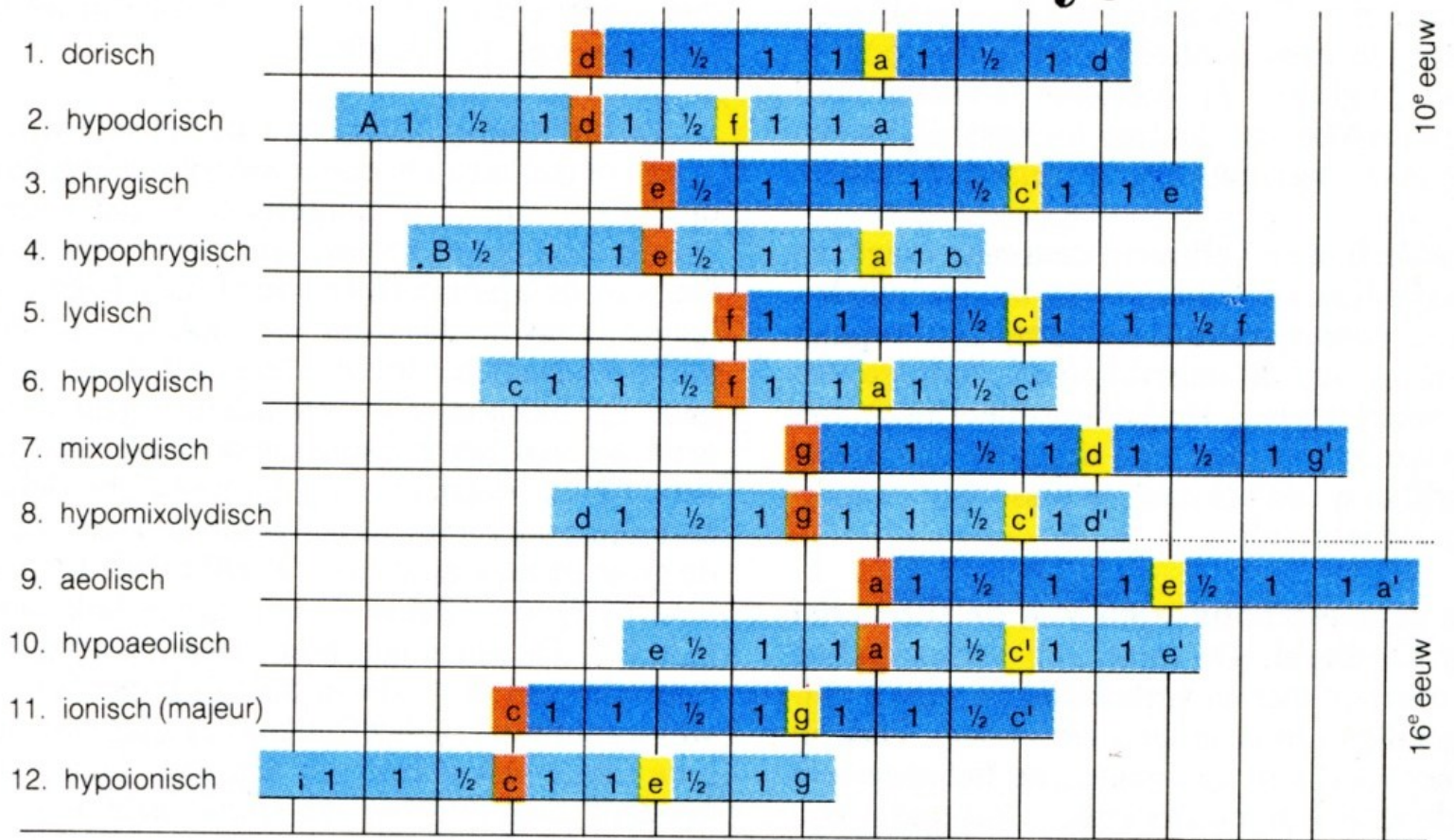
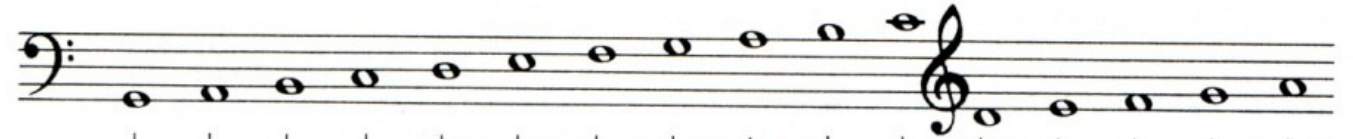
Rue au Pain, Saint-Germain-en-Laye, straat van de geboorteplaats van Debuss

261 St-GERMAIN-en-LAYE La rue au Pain
et la maison natale de Claude Debussy

Barok

- Invoering van de Majeur en Mineur harmoniek
- De kerktoonreeksen “verdwijnen”

A De kerktoonsoorten

- Vader kreeg 4 jaar gevangenisstraf, zat 1 jaar uit
- Medegevangene was zijn vriend Charles de Sivry, een muzikant.
- Sivry's moeder, Antoinette Mauté de Fleurville, gaf pianolessen en op zijn instigatie werd de jonge Debussy een van haar leerlingen.

- 1872 toegelaten op het Conservatorium van Parijs, 10 jaar oud
- 11 jaar conservatorium
- Kreeg o.a. les van César Franck
- prima pianist en een uitstekend “bladmuzieklezer

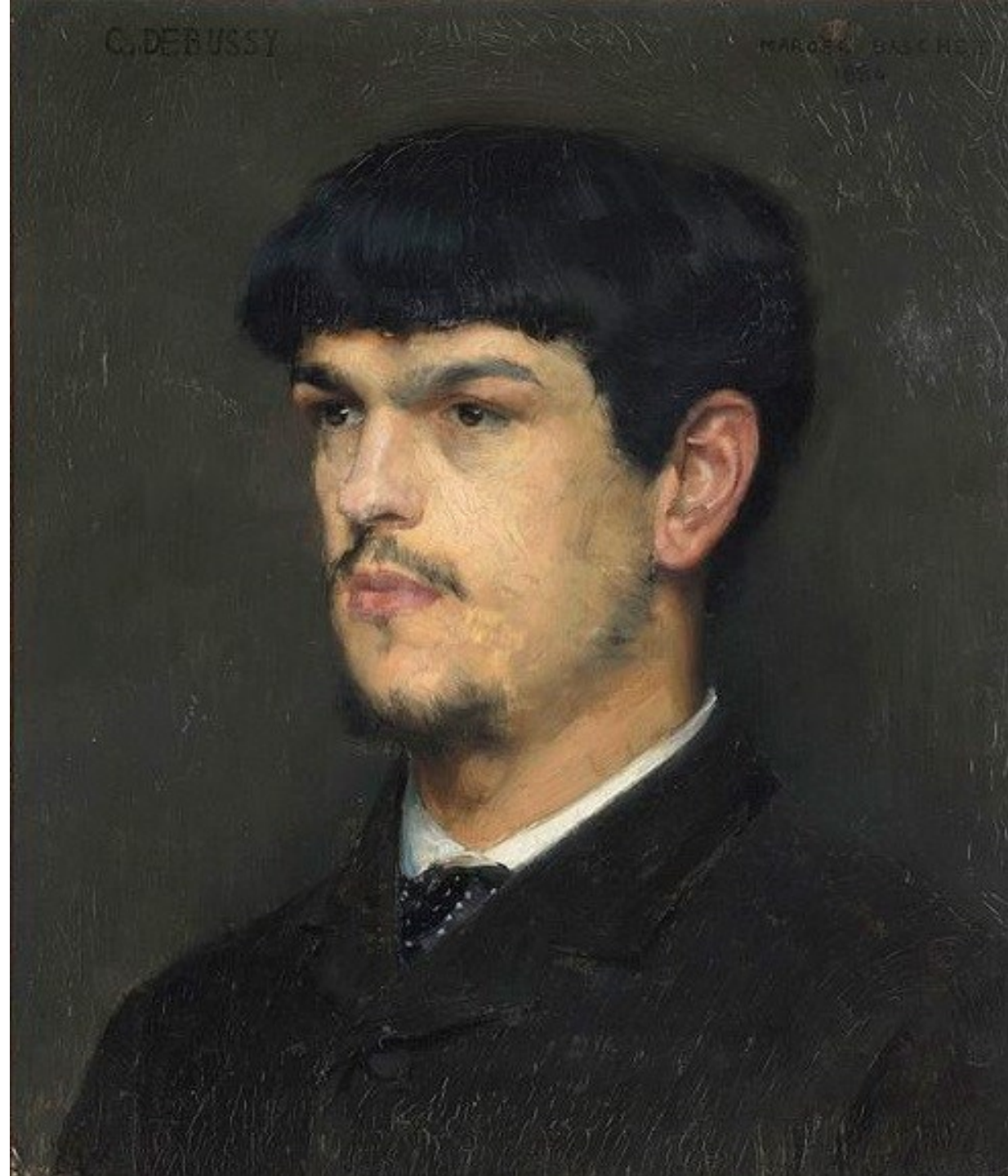
- 1879 een baan als vaste pianist in de zomer van het Château de Chenonceau
- 1880 een baan als pianist in het huishouden van **Nadezjda von Meck**, de patrones van Tsjaikovski

- Relatie met Marie Vasnier (getrouwd)
- 27 liederen aan haar opgedragen tijdens hun zevenjarige relatie

- 1884 Prix de Rome
- 1885 tot 1887 in Rome
- Vond de artistieke sfeer van de Villa Medici benauwend, het gezelschap onbeschoft, het eten slecht en de accommodatie "afschuwelijk"
- Vond muziek van Verdi en Donizetti etc. niks
- Liszt inspireerde hem

Debussy door Marcel Baschet, 1884

- Schreef muziek die de Academie "bizar, onbegrijpelijk en onuitvoerbaar" vond
- 1887 hoorde eerste acte van tristan und Isolde van Wagner
- 1888 en 1889 bezocht hij de jaarlijkse festivals van Wagners opera's in Bayreuth
- Later over Wagner: "een prachtige zonsondergang was die werd aangezien voor een dageraad"

- 1889 Wereldtentoonstelling van Parijs
- Debussy hoorde voor het eerst Javaanse gamelanmuziek

CHEMINS DE FER PARIS-LYON-MÉDITERRANÉE
EXPOSITION UNIVERSELLE
1889 **DE PARIS**

INAUGURATION DE L'EXPOSITION

BILLETS D'ALLER & RETOUR
 1re, 2e et 3e Classe

25% DE RÉDUCTION

Délivrés du **1er** au **15 Mai 1889**
POUR PARIS
 PAR TOUTES LES GARES DU RÉSEAU

VALIDITÉ

Jusqu'à 200 kilom...	4 Jours	De 301 à 400 kilom.	8 Jours
De 201 à 300	6	De 401 à 500	10
Au-dessus de 500 kilom..... 12 Jours			

Y COMPRIS LE JOUR DU DÉPART

LES BILLETS D'ALLER ET RETOUR SONT REÇUS
 DANS
Tous les Trains (Express & Rapides compris)
ET NE SONT REÇUS QUE LES BILLETS À PLEIN TAUX

FRANCHISE DE 30 K^g DE BAGAGES

INDUSTRIE BAUME & BÉNE — A. MARLIER & Co, 106 & 108, 114 — PARIS

- Gamelanorkes t, ca. 1889

- Trocadero Paleis
- Woondedaar concerten bij van Rimsky-Krosakov

MODEST MOESSORGI

- Modest Petrovitsj Moes(s)orgski
- Modest Moessorgski was de zoon van een verarmd grootgrondbezitter.
- Hij werd opgeleid als officier

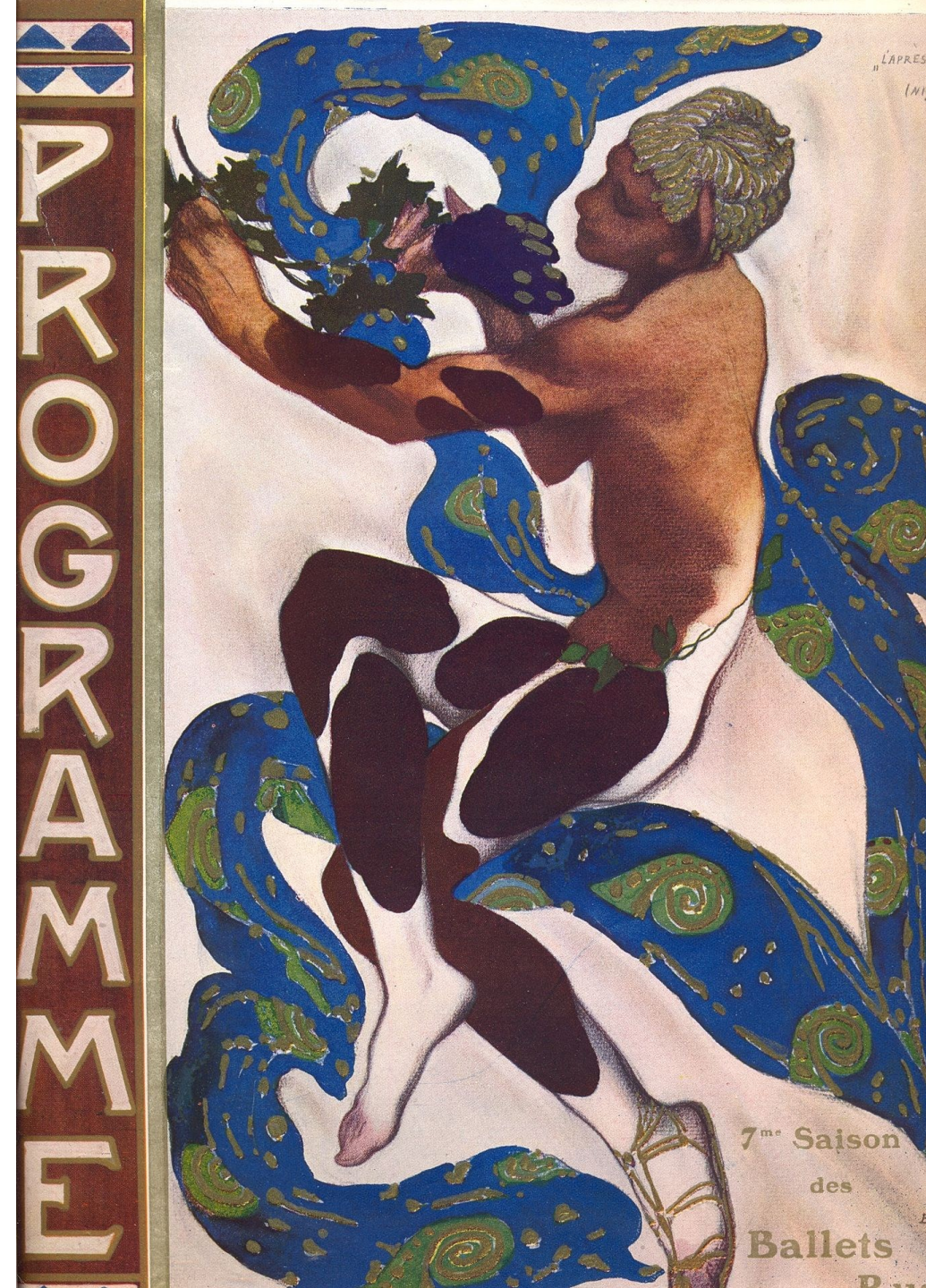

- 1890 Debussy ontmoette Erik Satie
- Zij waren Bohemiens
- 1890 Debussy een relatie met Gabrielle (Gaby) Dupont, de dochter van een kleermaker uit Lisieux
- Mei 1893 zag de première van Maurice Maeterlincks toneelstuk *Pelléas et Mélisande*, dat hij onmiddellijk besloot om te zetten in een opera

- Terwijl hij nog bij Dupont woonde, had hij een affaire met de zangeres Thérèse Roger, en in 1894 kondigde hij hun verloving aan
- Verbrak de verloving
- December 1894 *Prélude à l'après-midi d'un faune*

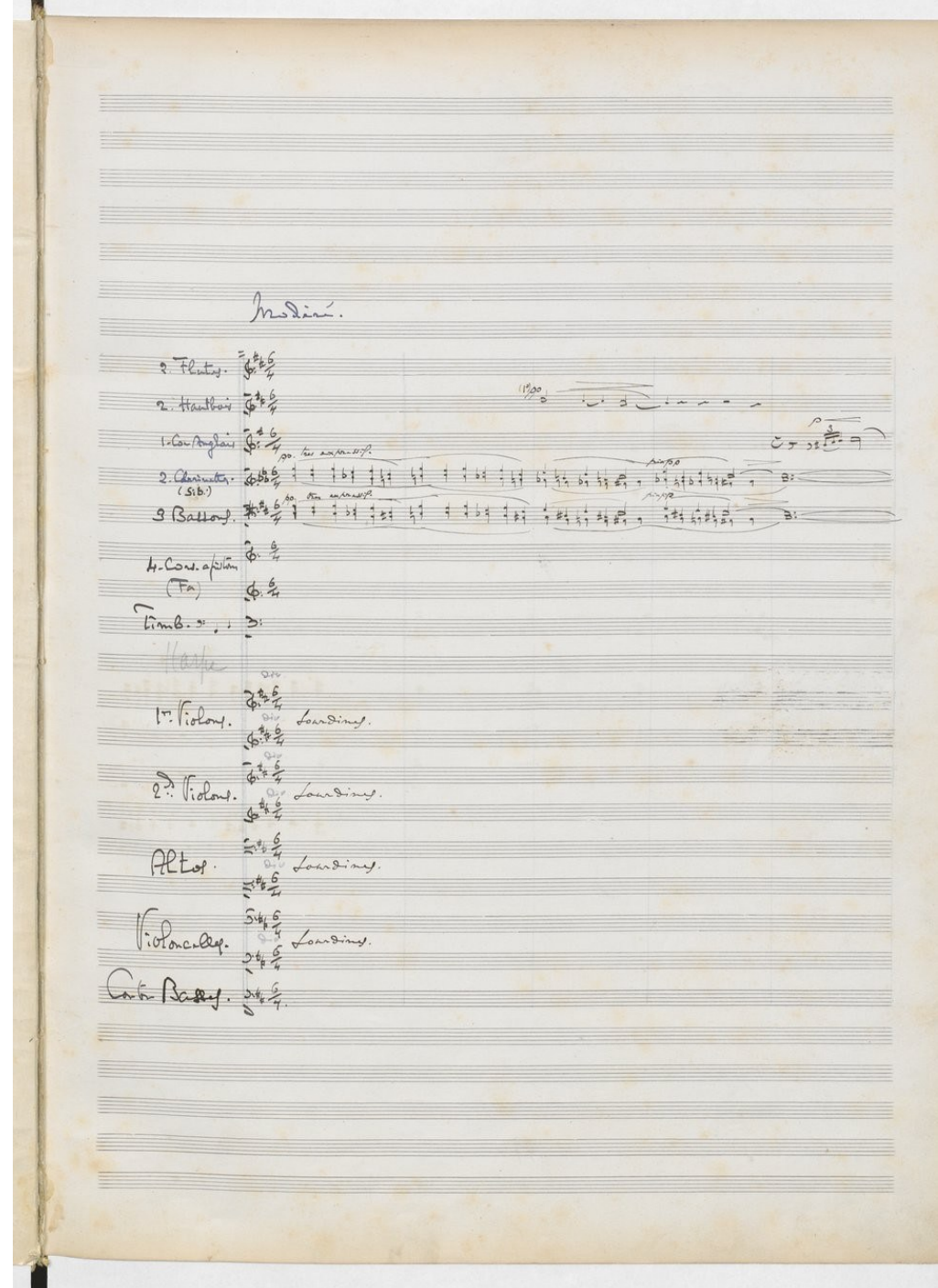
Illustratie van Léon Bakst voor het ballet Middag van een Faun van Nijinsky, naar muziek van Debussy

- Debussy verliet Dupont voor haar vriendin Marie-Rosalie Texier
- Dreigde met zelfmoord
- oktober 1899 trouwde hij met “Lilly”
- Huwelijk duurde 5 jaar

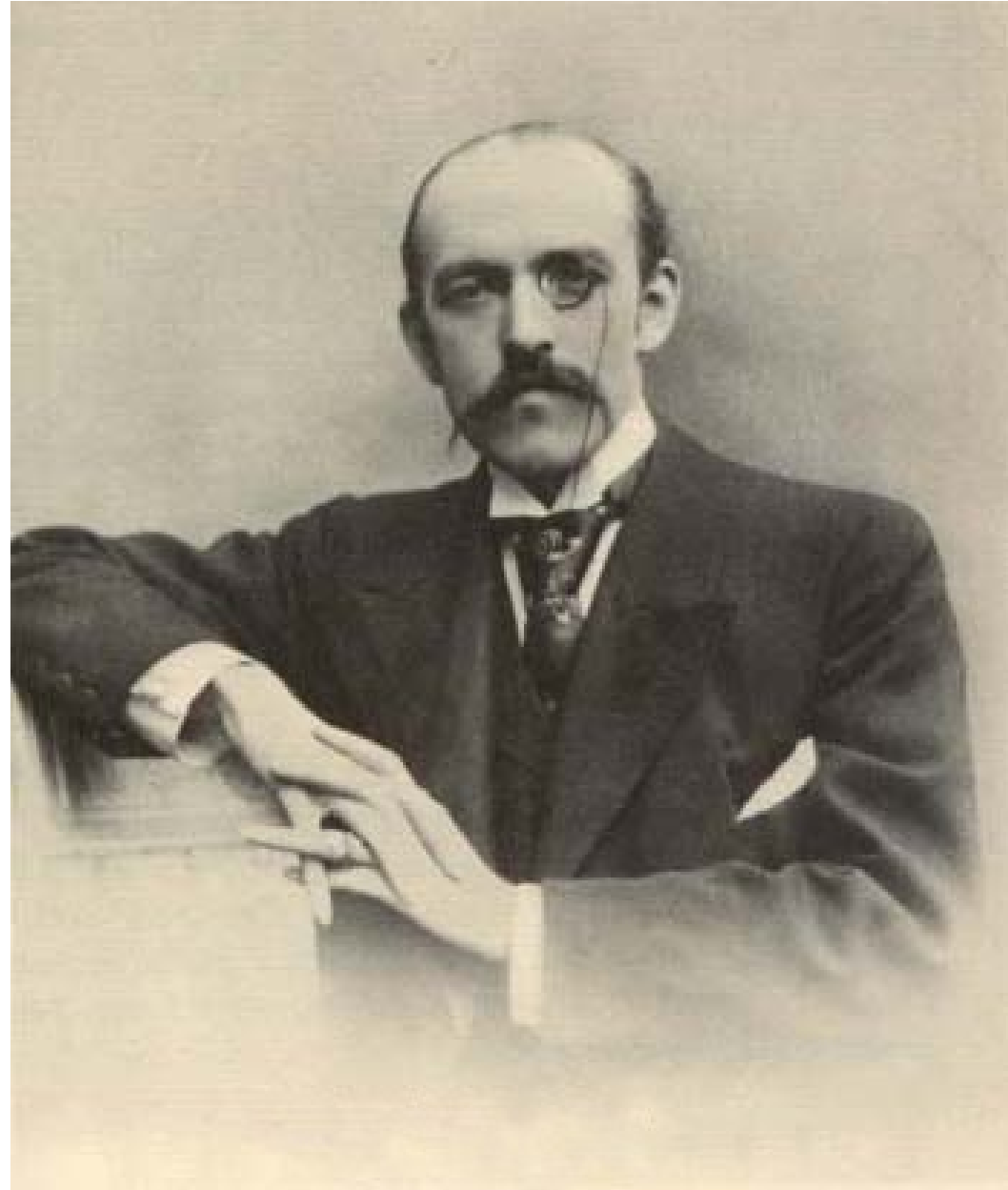

- 1900 eerste twee van Debussy's drie orkestrale *Nocturnes* voor het eerst uitgevoerd
- Geschreven tussen 1892 en 1899
- Impressionistische orkestcompositie in drie delen.

Nocturnes van Debussy

- Gebaseerd op gedichten uit **Poèmes anciens et romanesques** (1890)
- **Henri de Régnier** (1864 – 1936)
- Régnier was een belangrijke Franse symbolistische dichter en zijn gedichten bevatten levendige beelden en dromerige associaties van ideeën
- Vaag suggestieve stijl

- "Ik ben er steeds meer van overtuigd dat muziek, door zijn aard, iets is dat niet in een traditionele en vaste vorm gegoten kan worden. Het is opgebouwd uit kleuren en ritmes"

- Het is niet bedoeld om de gebruikelijke vorm van de Nocturne aan te duiden, maar eerder alle verschillende indrukken en de speciale effecten van licht die het woord suggereert
- Volgens Debussy "geeft 'Nuages' het onveranderlijke aspect van de lucht weer en de langzame, plechtige beweging van de wolken, die vervagen in grijstinten die lichtjes getint zijn met wit."

James Abbott McNeill Whistler RBA

- 10 juli 1834 – 17 juli 1903
- Amerikaanse schilder in olieverf en aquarel en prentmaker, actief tijdens de Amerikaanse Gilded Age en voornamelijk gevestigd in het Verenigd Koninkrijk.
- Hij vermeed sentimentaliteit en morele toespelingen in de schilderkunst
- Vooraanstaand voorstander van het credo "kunst om de kunst".

Whistler by William Merritt Chase, 1885; The Metropolitan Museum of Art

- Arrangement in Grey and Black No.1 (1871), beter bekend als Whistler's Mother, Musée d'Orsay, Parijs

Maud Franklin
Arrangement in White
and Black, 1876. Freer
Gallery of Art,
Washington, D.C.

Symphony in White No. 2 (The
Little White Girl), full version

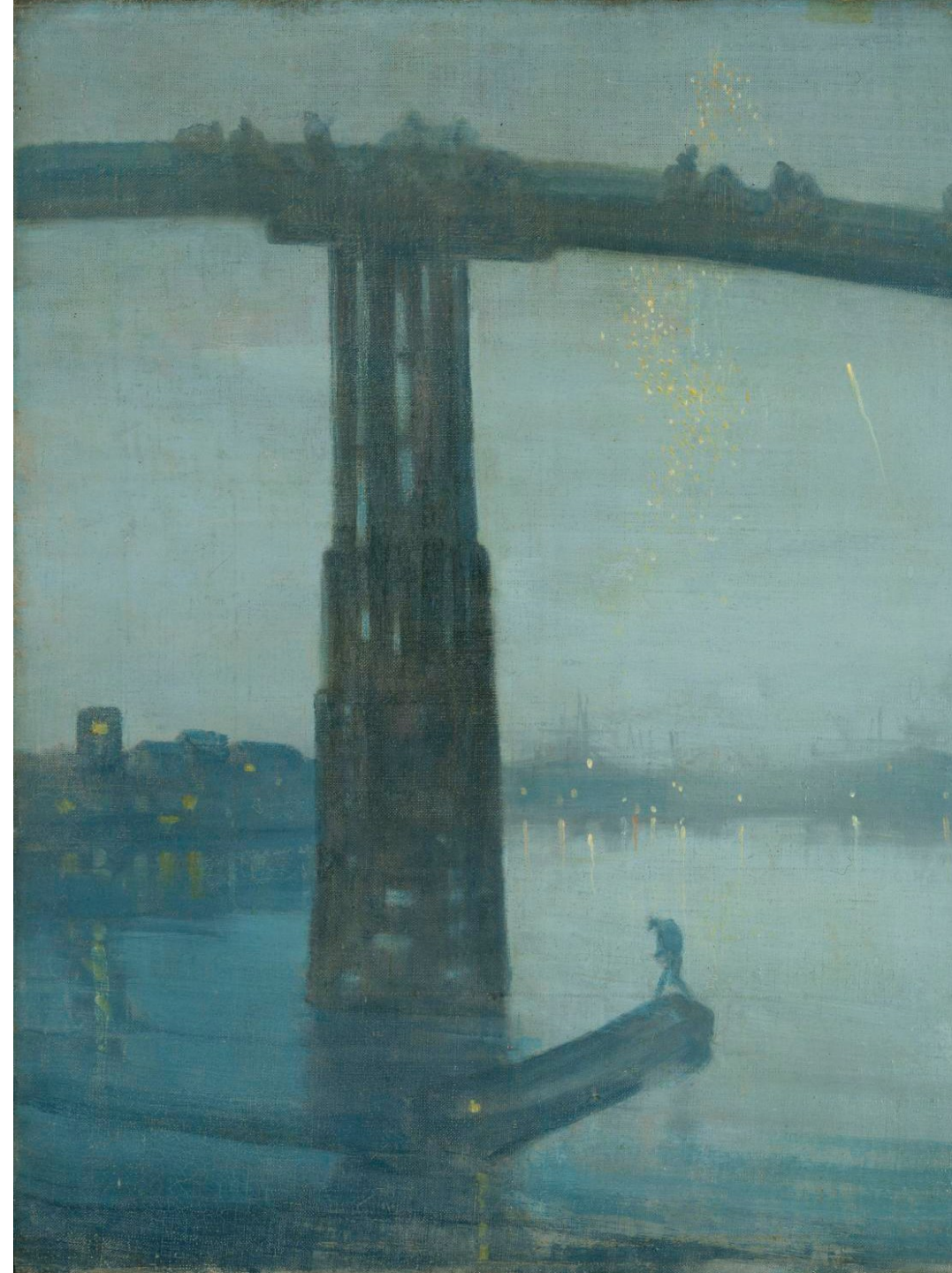

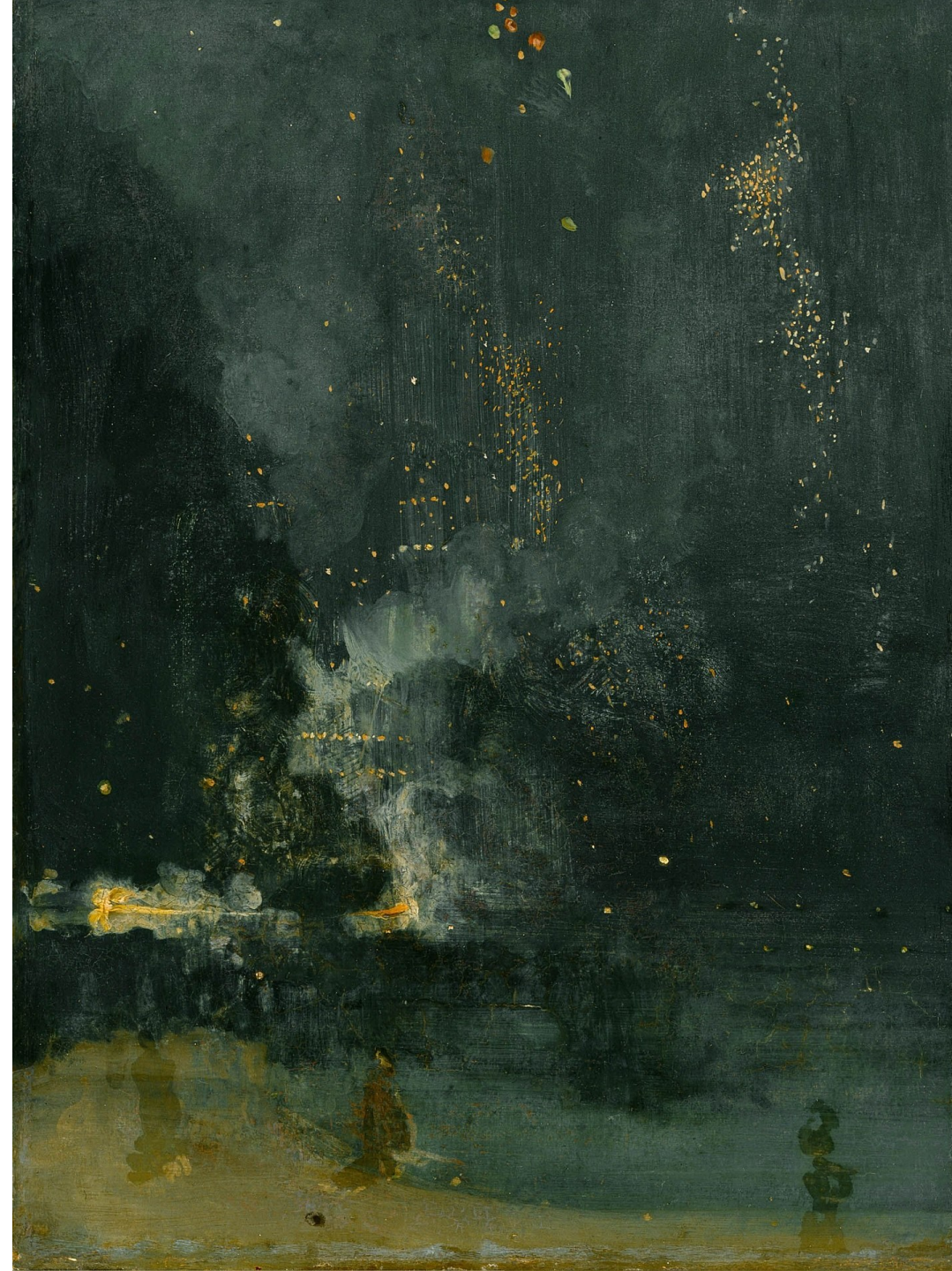
Harmony in Red: Lamplight gebruikte Beatrice Godwin als model

James Abbott McNeill Whistler (1834 – 1903)

- Nocturne: Blauw en Goud –
Oude Battersea Bridge
(1872), Tate Britain , Londen

- Nocturne in zwart en goud – De vallende raket uit een serie impressionistische schilderijen van Whistler

Harmony in
blue and
silver:
Trouville

Nocturne: Blue and Silver

- Er zijn drie delen, elk met een beschrijvende titel.
- Nuages ("Wolken")
- Fêtes ("Festivals")
- Sirènes ("Sirenen")
- Het hele werk duurt ongeveer 25 minuten

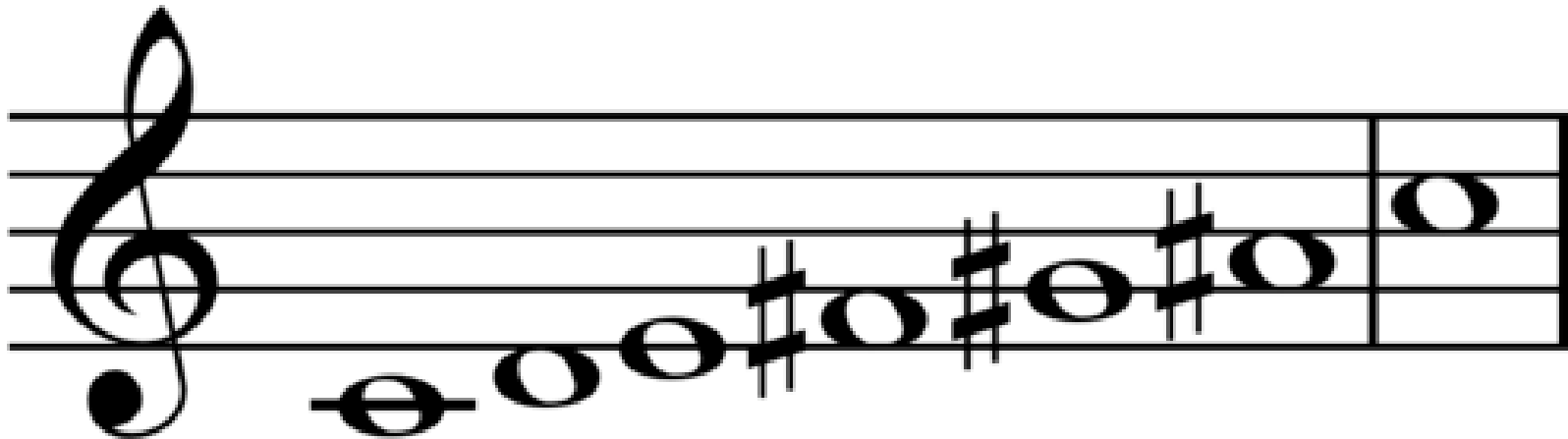
Het stuk heeft de volgende instrumentatie

- Houtblazers: 3 fluiten (3e verdubbeling piccolo) 2 hobo's 1 Engelse hoorn, 2 klarinetten, 3 fagotten
- Koper: 4 hoorns in F, 3 trompetten in F, 3 trombones, 1 tuba
- Percussie: pauken, cymbalen, snaredrum
- Stemmenvrouwenkoor (alleen 3e deel)
- Strijkers
- 2 harpen, 1e violen, 2e violen, altviolen, celli, contrabassen

- Veelvuldig gebruik van orgelpunt;
- Passages en figuraties die afleiden van het ontbreken van tonaliteit
- Veelvuldig gebruik van parallelle akkoorden
- Bitonaliteit; (verschillende toonsoorten)
- Gebruik van de hele-toonstoonladder (ook Debussy-toonladder genoemd) of de chromatische in plaats van de diatonische toonladder;

Hele-toonstoonladder

- De hele-toonstoonladder, of anhemitonisch hexatonische toonladder bestaat uit een reeks van 6 tonen waarbij alle toonafstanden gelijk zijn

Nuages en Fêtes

- Beleefden hun première op 9 december 1900 in Parijs door het Lamoureux Orchestra onder leiding van Camille Chevillard.
- derde deel Sirènes kon niet opgevoerd worden omdat het daarvoor benodigde vrouwenkoor niet beschikbaar was

Nuages is zo mooi dat we dat nauwelijks merken:

- 1. Er is geen “traditioneel” thema of herkenbare melodie.
- 2. Er is geen oplossing of harmonische spanning.
- 3. De muziek is bijna volledig statisch en verstoken van Germaans verhaal.
- 4. Ostinati/pedalen vervangen ‘bewegende harm onieën’.

- De Nocturnes werden in mei 1913 als ballet opgevoerd, met Loie Fuller als danseres.

- Debussy vulde zijn inkomen aan met lesgeven en schrijven
- 1901 Bijbaan als muziekcriticus La Revue Blanche
- 30 april 1902 *Pelléas et Mélisande* ging in première in de Opéra-Comique
- *Werd een succes*

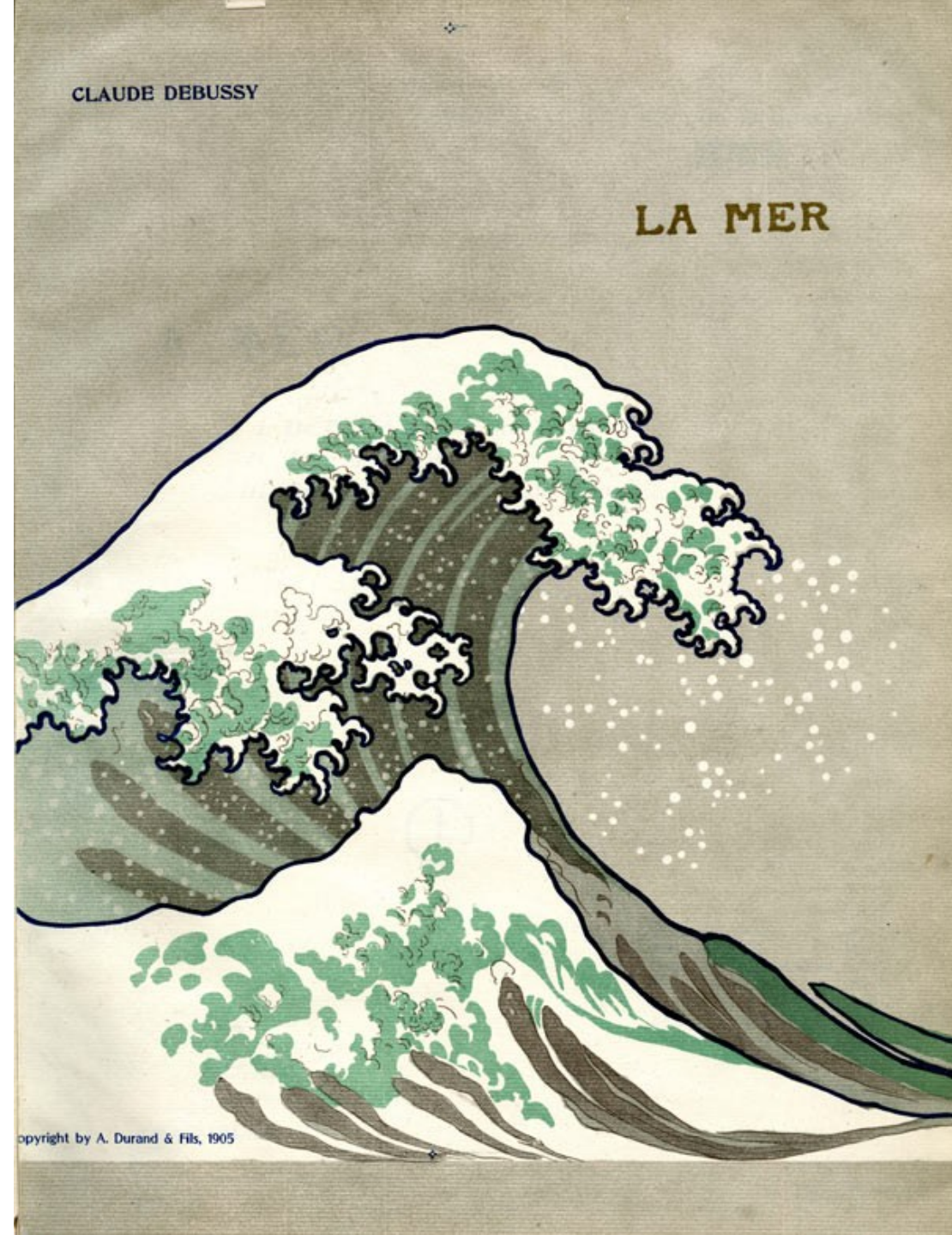

- 1903 Legion d'honneur
- Emma Bardac (geboren Moyse ; 10 juli 1862 – 20 augustus 1934) was een Franse zangeres en de liefdesrelatie van zowel Gabriel Fauré als Claude Debussy
- Lilly probeerde zelfmoord te plegen (kogel in ruggenwervel)
- Debussy en Emma naar Engeland

Emma Bardac (later Emma Debussy) in 1903

- 1905 La Mer
- "Ik hoor niet, ik zie niet, ik ruik de zee niet"
- Vanaf 1909 wist Debussy dat hij aan darmkanker leed

- **Timbre**: grote klankverscheidenheid door het gebruik van de hele tessituur, door een grote verscheidenheid aan speelwijzen te vermengen en af te wisselen, door een genuanceerd en zeer intens pedaalgebruik
- Invloeden van **exotische culturen** en schilderingen van legendes, zoals in Pagodes, Ondine en de Prélude à l'après-midi d'un faune
- Pentatone toonladder

Prélude à l'après-midi d'un faune

- symfonisch gedicht voor orkest, gecomponeerd door Claude Debussy
- Debussy liet zich bij het schrijven van zijn compositie inspireren door het symbolistische gedicht L'après-midi d'un faune van Stéphane Mallarmé

Manet faune

L'après-midi d'un faune

- Beschrijft de zintuiglijke ervaringen van een faun die net uit zijn middagslaap is ontwaakt en vertelt over zijn ontmoetingen met verschillende nimfen tijdens de ochtend in een dromerige monoloog
- Paul Valéry beschouwde het als het grootste gedicht in de Franse literatuur

Stéphane Mallarmé als faun, cover van het literaire tijdschrift *Les hommes d'avenir*, 1887.

6e volume. N° 296. — 10 c. Un an : 6 fr.
LES HOMMES D'AUJOURD'HUI
DESSIN DE LUQUE
TEXTE DE PAUL VERLAINE
Bureau : Librairie Vanier, 19, quai Saint-Michel, à Paris.

STÉPHANE MALLARMÉ

- Stéphane Mallarmé (Parijs, 18 maart 1842 – Valvins (gemeente Vulaines-sur-Seine), 9 september 1898) was een Frans dichter en criticus.

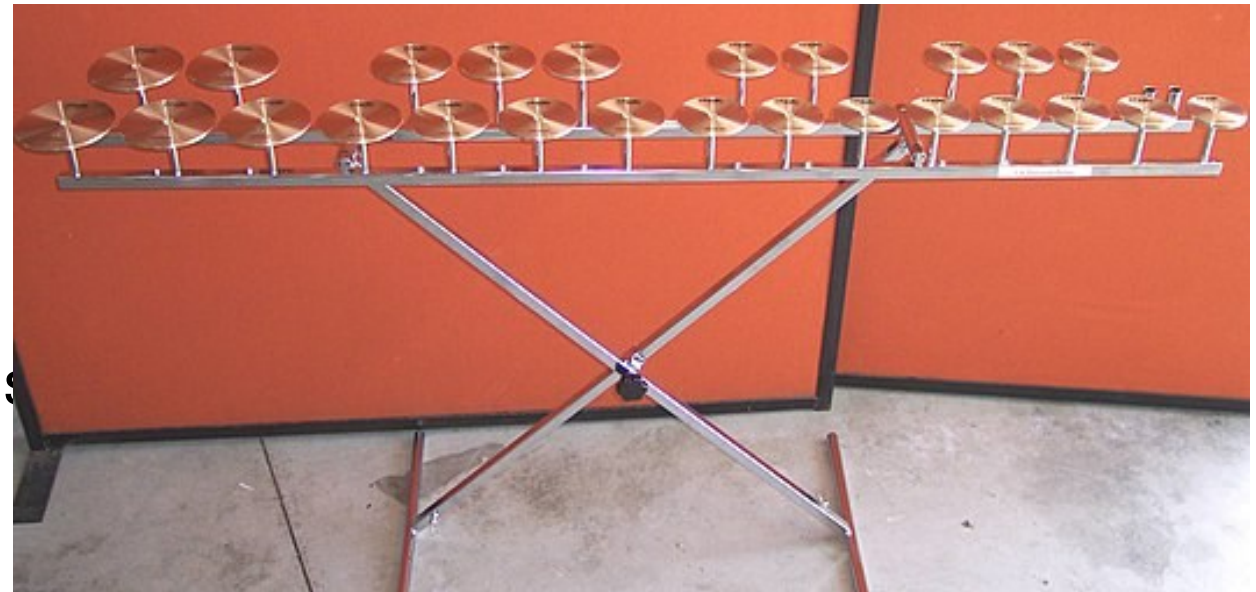
Édouard Manet, Portret van Stéphane Mallarmé, 1876

Stéphane Mallarmé

- 18 maart 1842 – 9 september 1898
- pseudoniem van Étienne Mallarmé,
- Franse dichter en criticus.
- Bbelangrijke Franse symbolistische dichter
- Zijn werk voorspelde en inspireerde verschillende revolutionaire artistieke stromingen van het begin van de 20e eeuw, zoals het kubisme, het futurisme, het dadaïsme en het surrealisme.

- In 1892 begon hij te werken aan een suite, Prélude, Interlude et Paraphrase finale sur l'après-midi d'un faune
- Het bleef bij een deel
- Prélude à l'après-midi d'un faune is een stuk voor drie fluiten, twee hobo's, een althobo, twee klarinetten, vier hoorns, twee harpen, twee crotales en strijkers

Crotales of cymbales antiques

- De muziek van deze prelude is een zeer vrije illustratie van het schitterende gedicht van Mallarmé. In géén geval pretendeert ze een samenvatting van het gedicht te zijn. Je hebt in de muziek veel meer te maken met opeenvolgende scènes waarin de verlangens en de dromen van de faun in de hitte van de namiddag aan de orde komen. Vermoeid van het achtervolgen van de angstig vluchtende nimfen, geeft de faun zich uiteindelijk over aan een bedwelmende slaap, waarin zijn dromen van heerschappij over de Universele Natuur, eindelijk waar worden.

Hoofdthema

Très modéré

Solo

Flûte

p doux et expressif

- uitgebalanceerde organisatie kent van motieven en vaak geïsoleerde ritmes
- De maat van het langzame hoofdthema schakelt vloeiend over van 9/8 naar 6/8 en vervolgens 12/8

Clair de lune

- Suite bergamasque (L. 75)
- pianosuite van Claude Debussy
- Hij begon het te componeren rond 1890, op 28-jarige leeftijd
- Herzag het aanzienlijk vlak voor de publicatie in 1905

Suite bergamasque heeft 4 delen

- Prélude (Moderato tempo rubato, F major, 4/4)
- Menuet (Andante, A minor, 3/4)
- Clair de lune (Andante très expressif, D \flat major, 9/8)
- Passepied (Allegretto ma non troppo, F \sharp minor, 4/4)

- Prélude à l'après-midi d'un faune (1894)
- Pelléas et Mélisande (1902)
- La Mer (1903-1905)
- Ibéria (1908)
- Jeux (1913)
- Sonate in d klein, voor cello en klavier

**Prettige Kerstdagen en een
Voorspoedig 2025**

- Nuages is zo mooi dat we dat nauwelijks merken:
- 1. Er is geen “traditioneel” thema of herkenbare melodie.
- 2. Er is geen oplossing of harmonische spanning.
- 3. De muziek is bijna volledig statisch en verstoken van Germaans verhaal.
- 4. Ostinati/pedalen vervangen ‘bewegende harmonieën’.

Charles Gounod

- 17 juni 1818 – 18 oktober 1893
- Mentor en inspiratiebron voor Bizet tijdens diens conservatoriumjaren
- Grote invloed (evenals Verdi !!!)
- 12 opera's o.a. Faust (1859) en Roméo et Juliette (1867)
- Ave Maria op basis van Bach

Camille Saint-Saëns

- Parijs, 9 oktober 1835–
- Algiers, 16 december 1921
- Frans componist, pianist, dirigent en organist
- Introductie en Rondo Capriccioso (1863),
- het Tweede Pianoconcert (1868),
- het Eerste Celloconcert (1872),
- Danse macabre (1874),
- opera Samson en Delilah (1877), het Derde ("Orgel") Symfonie (1886) e
- Het Carnaval van de Dieren (1886).

